

Inughuit Avanersuarmiut nunasiaataasimanerat ullumikkumut qanoq sunniuteqarsimava? Tamanna paasiniarlungu Qaanaaq, Ilulissat taavalu Nuuk Oktobari Novembarillu qaammataanni, 2021, tikeraarpakka.

Inughuit Nunasiaataanerat speciale-tut allaaserinikuura tamatumuunali nammineerlunga timitalerlugu tikittussanngorpara. Paasisassarsiorninni Kalaallit apersortareernikuungaluarlungit pandemi peqqutaalluni tikissinnaanikuunngilakka. Silarluttarnera aporfiusaraluartoq, taamaakkaluartorli sapaatit akunneri pingasut Kalaallit Nunaanniippunga, tamaanimiut tusarnaariartorlugit. Nuummiikkama paasitinneqarpunga Qaanaarmiut inussiarnersut, tamannalu ilumoorluinnarpoq. Angalaninnimi inuit naapitakka qiimasuullutillu tukkortuupput, isummersorumatuut najoqqtalerluni oqaloqatigiinnermi, immaqaluunniit oqaloqatigiinginnarnermi. Atuarfik, mersortarfik, piniartut peqatigiiffiat, radio-qarfik taavalu angerlarsimaffit pulaarpakka.

Ilisimatuutut allaatigisanni tunngavilersuutigaakka inatsisilerinerup taavalu politik oqaluttuassartaani,

Avanersuarmiut kitaamiunit ‘pissuseqqaataatut’ nunasiaatilinnik naqissuserneqartarsimanerat.

Paasilertorpara tamanna peqqusiullugu Inughuit politikkikkut oqartussaaqataanerat peersinnejarsimasoq. Ullumikkumut tamanna suli atuuppoq, pissaaneq Kalaallit Qallunaallu oqartussaata paarimmassuk. Qularinngilara taama peersitaaqqanerup aningaasaqarnikkut kultur-eqarnikkullu Inughuit ajornartorsiutaannut sunneeqataanerat. Kisianni Avanersuarmiut naminneq qanoq isumaqarnersut tusarusuppara. Aqqusaarsimasaminnik oqaluttuaasa paasisassarsiorninni ilisimalersimasakka uppernarsivaat, taamattaat Avanersuup oqaluttuassartaanut siunissaanulluttaaq nalituumik takussutissaalerlutik.

Siullertut erseqqissaatigivaat Inughuit nunat allamiunik iluanaarniapiluffigineqartarsimanerat. Najugallit erseqqissaatigivaat qanoq allamiunit siulitik pinerluffigitittarsimanerat, tukkortuunerat atornerlullugu iluanaarniutitut tilliffigitittarsimanerat. Assersuutingalugu Qaanaarmiut arlallit eqqaavaat Robert Peary, Inughuarniit 31-tons meteorit tillissinnarlungu American Museum of Natural History-mut tunisimammangu. Suli New York katersugaasivianiippoq. Aammattaaq paasivara Knud Rasmussen Inughuit ikiortigalungit nunani allani ilisimaneqarlualersimammat, Arnarulunnguaq ikiortigalungu. Thule-mi ilisimasassarsiornera Inughuiarnit

ikiorteqarsimanngittuunguni piviusunngorsimanavianngilaq. Knud Rasmussen Avangersuarmut tunniussaqarluartutut oqaluttuarineqarpoq, uukapaatitseriarsinnaasutulli, immikkulli pisinnaatitaanini atornerlussinnaagaa naalagaanini erseqqissarniarlugu. Najugallip ataatsip oqaluttuuppaanga Knud Rasmussen unnia Inughuarmik toqutsisimasoq, angalaqatimi taquaanik nerilluni naammattoortereernerme kingorna, tamanna Tunumi ilisimasassarsiornermi pisimavorooq. Inughuarnut ajoqersuiartortitat Knud Rasmussen aamma Peter Freuchen Inughuarnut ileqqutoqqat inerteqqutaalersippaat (ass. tivaneq). Oqaluttuunneqarpungalu, taanna peqqutaalluni ulloq manna tikillungu inoqatit akornanni tunuarsimaartoqartartoq ileqqutoqqat malinnissaannut. Naggasiullungulu, paasivara Akilinermiut Ellesmere aamma Devon Islands namminersortungornerannut Inguhuaq Nukagpianguk ikiortigisimangaat. Nukagpianguk nunap sineriaa Akilinermiut politit tiartaassutereermangit Siorapalummut niusimavaat atorfissaarukkamikku. Akilinermiulli nunap assiga atorlungu qeqertat namminersortungortippaat imminnut atasilerlunikkit. Nukagpianguk aningaasanik akilerneqarpoq kisiannili Thule-mi niuertarfiuteqarfimmut nassiunneqarput. Nukagpianguk tingusaqanngilaq.

Aappaattut, ersarippoq iluanaarniapiluttarneq taavalu oqartussaaqataanermik tapunneqannginneq aqqutingalungu Inughuarnut sunniuteqapilunneri ulloq manna tikillugu atuuttut. Paasisarsarsiorninni Qaanaarmioq oqaloqatigisara tunngavilersuivoq: "Inughuit sinnerlungit avataaniit suli aaliangiisoqartarpoq". Allallu ilassutigivaa aaliagiisartut "paasisinnaanngilaatigut". Kingunerisaanik Inughuiarnut kinaassusersiortumik aqtsineq ingerlanneqarluni. Assersuutigalungu, Inuktun, imaluunniit Qaanaarmiutut, oqartussaasunik namminermini oqaatsitut allaqqanngilaq kisiannili sumiorpaluutaatillunikku. Pisortatigoortumik oqaasilerinikkut atuagaqanngilaq allaaserisanillu peqarani. Ullumikkut UNESCO 'assut aarlerinartorsiortutut' nalilerneqarnikuuvvoq. Ilitsoqqussaralungu oqaaseqartut ilimagivaat kinguaariinni tulliuttuni atorunnaarneqassasoq.

Immikkoortitaanermi aamma Inughuit piniariaasaat eqqungaavoq. September aqqarngani US saassusseqarnerata kingorna Inughuit piniarfigisartangatoqqaminni Ellesmere Island (maanna Akilineq) piniarfigisinnaajunnaarnikuuat. Tingusaassutiginngikkuniku paarnaarussaassutingeratarsinnaavaat. Killilersuinerit "eqqunngitsumik", "ingasattajaarnermik" "annilaarnartumillu" eqqaaneqartarput. Pikialasorsuup nalaani piniarsinnaaneq piniartunut iluaqtissartaqaraluqaqaaq, kisianni Avannaata borgmester-iata, Ilulissaniittumi, pingaaruteqanngittutut nalilerpaa. Taamaammat Inughuit piniartut

piniarfigisartangartik tikissinnaanngilaat. Pisoq tamanna pisinnaatitaaffiinik qaangiineruvoq.¹ Pisassalersuisarneruttaaq piniartut piniarsinnaasut amerlassusaat innarlerpaa. Aaqqissuusseriaatsip nutaap Inughuit uumasut amerlassusaannut ilisimasaat ataatsimilluunniit atunngilaa. Najugallip allap paasitippaanga aaqqissueriaaseq tulluutinngingaarmat “piniartut qitornatik piniartutut inuuniuteqaqqunngikkaat” Qaanaami piniartut, Augusti Novembarillu akornani isertitaqarsimannngillat, tikeraarnerma nalaani.

Aporfissaqaraluqaqalutik, tikeraarneralu sivikkaluaqisoq, ersarippoq periusissarsiullaqqissuusut. Assersuutingalugu, piniartuuneq ogittuinnaanngikkaluartoq inuusuttortaasa inuussutigisarpaat. Allat naapippakka Nuummi Qallunaat Nunaanniluunniit ilinniakkaminnik naammassisqaareerneremi Qaanaami inuunertik ingerlattaraat. Meeqqaat atuarfianni ilinniartitsisup paasitippaanga Inuktun sapinngisamik oqaaseqartarluni, oqaatsip piuaannarnissaa siunertaralungu. Aammattaaq paasitinneqarpunga Piniartut Aalisartullu Peqatigiiffiat piumasaqarsimasoq aalisarfinni aalisakkat naatsorsorneqaqqissasut aningaasaqarneq pitsangorsarneqarniassammat. Radio-qarfiat nunaqarfii Avanersuarmiittut angullugit aallakaatsitsisalissamaarpoq najungallit malinnaatinneqarniassammata. Piffissamilu qaninnermi Qaanaarmiut, Siorapalummiut, Qeqertarmiullu katillugit 23-at takornarissanut angallassisutut pikkorissarnertik naammassivaat. Tamakku takussutissaapput Inughuit periarfissarsiorlutillu anguniangaqartuuusut.

Ullut sisamaannaat Qaanaamiippunga. Piffissap sivikeqisup ingerlanerani naapippakka inuit atornerlugaallutillu eqqunngittuliorfigitinnikut. Ullumikkut suli Avanersuami najungaqaarnissaq artornarpoq. Kisianni aporfesarluartoq, eqqaamavakka eqeersimaartut, tikikkuminartut, nalimmassallaqqissullu inuit naapitakka. Immikkuullarissumik kultureqarnertik tullusimaautigivaat Qallunaamullu uannut ittumut oqaluttuarissallugu nuannaralunikku. Inughuit akisussaaffimmik kivitsinissaminut oqartussaanerunissaminnullu piareersimasut.

1. United Declaration on the Rights of Indigenous Peoples 2007, article 26; ILO Convention 169 on Indigenous and Tribal Peoples 1989, Part II.

—
Nittartagaput takuuk

—
Nutserisoq: René Sivertsen

Share this:

Share